EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 18.10.2006
COM(2006) 596 galīgā redakcija

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Perspektīvas pētījums par pasta pakalpojumu iekšējā tirgus pilnīgas izveides 2009. gadā ietekmi uz vispārējiem pakalpojumiem

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Perspektīvas pētījums par pasta pakalpojumu iekšējā tirgus pilnīgas izveides 2009. gadā ietekmi uz vispārējiem pakalpojumiem

(Teksts ar EEA nozīmi)

1. ZIŅOJUMA PAMATOJUMS UN MĒRĶIS

Kopš ES pasta pakalpojumu politikas sākuma pirms 15 gadiem, tās galvenais mērķis ir bijis nodrošināt ilgtspējīgus augstas kvalitātes vispārējos pakalpojumus visiem patērētājiem un ES pilsoņiem visā Kopienā. ES likumdevēja noteiktās ES pasta reformas darba kārtībā ir bijusi saprātīga, pakāpeniska konkurences ieviešana pasta pakalpojumu tirgos, lai uzlabotu efektivitāti, kvalitāti un pasta pakalpojumu izvēli, par galīgo mērķi izvirzot pilnīgu tirgus atvēršanu. Pēdējo 15 gadu laikā atlikušie monopoli ir pakāpeniski samazināti, un pasta pakalpojumu sniedzējiem ir bijis dots laiks pielāgot savas organizācijas jaunajai situācijai. Pasta Direktīvā norādīts, ka 2006. gadā Komisijai ir jāapstiprina, vai ir iespējams izpildīt pasta reformas darba kārtību un vai var veikt pēdējo soli pilnīgā tirgus atvēršanā 2009. gadā, kā tas paredzēts Direktīvā. Šajā kritiskajā punktā Direktīvā ir skaidri noteiktas prasības[1] Komisijai iesniegt Perspektīvas pētījumu, lai novērtētu, vai to ir iespējams paveikt, saglabājot vispārējos pakalpojumus.

Šajā pētījumā sniegtā analīze galveno uzmanību pievērš perspektīvajam pārskatam un novērtē to, kā pilnīga tirgus atvēršana 2009. gadā varētu ietekmēt vispārējos pakalpojumus. Uz šo jautājumu nevar atbildēt, neapskatot cieši saistīto jautājumu par to, kā ir jāfinansē vispārējie pakalpojumi, ja nav monopolu (jeb „rezervētie pakalpojumi"). Šajā pētījumā Komisija ar nolūku ir izvēlējusies ļoti piesardzīgu pieeju, galveno uzmanību pievēršot ilgtspējīgai vispārējo pakalpojumu sniegšanai ilgtermiņā ES pilsoņu un uzņēmumu interesēs.

Šis ziņojums – Komisijas perspektīvais pētījums pamatojas uz *PriceWaterhouseCoopers*' (*PWC*) konstatējumiem nozares pētījumā par pilnīgas tirgus atvēršanas ietekmi uz vispārējiem pakalpojumiem[2]. Bez tam tas balstās uz virkni citu elementu, īpaši uz iepriekšējiem nozares pētījumu secinājumiem[3], ekspertu ziņojumiem, plašām konsultācijām ar ieinteresētajām personām, izpēti, kā arī uz konkurences pieredzi pasta tirgos un citās nozarēs.

Šis ziņojums atkārtoti nosauc ES pasta reformas mērķus un raksturo vispārējo pasta pakalpojumu stāvokli ES, ieskaitot nākotnes tirgus tendences. Tajā ir novērtēta potenciālā ietekme un iespējas, kuras konkurencei atvērts iekšējais pasta tirgus nodrošinās vispārējiem pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem Kopienas mērķiem šajā jomā (nodarbinātību un sociālajiem aspektiem). Visbeidzot ziņojumā ir apspriesti iespējamie papildu pasākumi, lai

---

1 7. panta 3. punkts Direktīvā 97/67/EK, kas grozīta ar Direktīvu 2002/39/EK

2 "Pasta iekšējā tirgus pilnīgas izveides 2009. gadā ietekme uz vispārējiem pakalpojumiem", *PriceWaterhouseCoopers, 2006* (še turpmāk— *PwC 2006*)

3 Kopš ES pasta reformas sākuma Komisija ir pieprasījusi 20 pētījumus, sk.: http://ec.europa.eu/internal_market/post/studies_en.htm

mazinātu iespējamos riskus, tostarp vispārējo pakalpojumu alternatīvie finansēšanas mehānismi.

2. ES PASTA REFORMAS MĒRĶI

ES pasta reforma ir izstrādāta, lai uzlabotu dažādas kvalitātes un ierobežotas izvēles statisko situāciju pasta pakalpojumos, kurus sniedz tagadējie operatori, kuriem pieder pasta monopols katrā dalībvalstī.

Reaģējot uz nenovēršamajām pārmaiņām tradicionālā pasta tirgū un nepieciešamību attīstīt Eiropas iekšējo pasta tirgu, ES likumdevējs nolēma ieviest tirgū vairāk konkurences, lai nodrošinātu nepieciešamos stimulus efektivitātes un kvalitātes uzlabošanas jautājumu risināšanai[4]. Tiesiskais pamats tika izveidots, lai uzraudzītu tirgus attīstības tendences un kontrolētu vispārējo pakalpojumu sniegšanu.

ES vispārējo pasta pakalpojumu definīcija pamatojas uz diviem galvenajiem elementiem: pakalpojumu klāstu un ar to sniegšanu saistītajiem nosacījumiem. Vispārējie pakalpojumi ir definēti Pasta direktīvas[5] 3. pantā. To var apkopot kā pieeju pakalpojumu klāstam (vēstules, pakas, apdrošināti un reģistrēti sūtījumi, citi pasta pakalpojumi) saskaņā ar īstenojamības nosacījumiem (cenas), pieejamības un kvalitātes prasībām (savākšana 5 dienas nedēļā, ierobežots tranzīta laiks) un atbilstību „būtiskajām prasībām" (piem., korespondences privātums).

Ņemot vērā subsidiaritātes principu, plašā vispārējo pakalpojumu definīcija Pasta direktīvā visā ES tiek piemērota atšķirīgi, tādējādi atspoguļojot valsts un sabiedrības vajadzības. Izņēmumi ir atļauti izņēmuma gadījumos (piem., piegāžu biežuma samazinājums uz ļoti attāliem rajoniem).

Vispārējo pakalpojumu finansējumu lielākajā daļā dalībvalstu joprojām saņem rezervētie pakalpojumi vai palikušais monopols (ko papildina apjoma un mēroga radīti ietaupījumi), kuru izmanto tagadējais sabiedriskais operators. Tā kā rezervētā joma nodrošina ērtu vispārējo pakalpojumu sniegšanas finansēšanas mehānismu, tā aizvien ir visbūtiskākais šķērslis iekšējā pasta tirgus sasniegšanai. Kā norādīts 1992. gada Zaļajā grāmatā par vienotā pasta pakalpojumu tirgus izveidi, ir nepieciešami attiecīgi stimuli, lai operatori pielāgotu pakalpojumus, ieviestu jauninājumus un sniegtu efektīvus vispārējos pakalpojumus visiem ES pilsoņiem. Tāpēc Komisija 1992. gadā, Padome 1994. gadā, Eiropas Parlaments un Padome 1997. un 2002. gadā līdz ar Komisijas ziņojumiem par Pasta direktīvas piemērošanu, apstiprināja kontrolētas tirgus atvēršanas pamatojumu ar nosacījumu, ka ir iespējams aizsargāt vispārējos pakalpojumus[6].

---

4 Zaļā Grāmata par vienota pasta pakalpojumu tirgus attīstību, COM(91)476 galīgā redakcija.

5 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 97/67/EK par kopīgiem noteikumiem Kopienas pasta pakalpojumu iekšējā tirgus attīstībai un pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai, kas grozīta ar Direktīvu 2002/39/EK.

6 COM(91) 476 galīgā redakcija; OV C 48, 16.2.1994.; Direktīva 97/67/EK un Direktīva 2002/39/EK; COM(2002) 632 galīgā redakcija; COM(2005)102 galīgā redakcija; COM(2006) 595.

3. VISPĀRĒJO PASTA PAKALPOJUMU SNIEGŠANA: STĀVOKLIS

Pēdējā analīze liecina, ka vispārējo pasta pakalpojumu attīstība Eiropā ir apmierinoša. Vispārējie pakalpojumi ir kvalitatīvi, cenas ir pieejamas, pakalpojumi ir viegli pieejami un daudzi operatori gūst ievērojamu peļņu[7]. Līdz šim pasta reformas pozitīvā ietekme tika ņemta vērā arī Komisijas ziņojumos par Pasta direktīvas piemērošanu[8], kā arī jaunākajā Eiropas Parlamenta rezolūcijā[9].

Pašreiz pasta pakalpojumi ir radikāli atšķirīgi salīdzinājumā ar tradicionālajiem: pasta operatori tagad ir kompleksas modernas nozares operatori, kas konkurē ar citiem sakaru līdzekļiem dinamiskā vidē. Vairāk nekā 87,5 % pasta sūtījumu nāk no uzņēmumiem. Bez tam jaunāko tehnoloģiju attīstība ietekmē pasta pakalpojumu sniegšanas veidu, kā arī ir pārbaudījums tās pamatdarbībai. Šajā situācijā tirgus dalībnieki, pārsvarā mazie un vidējie uzņēmumi, kuri aktīvi darbojas pasta vērtības dažādos posmos, pasta nozarei paver nozīmīgas turpmākās izaugsmes iespējas[10].

Dažās dalībvalstīs ir jau ieviesta pilnīga vai būtiska pasta pakalpojumu konkurence pirms ES programmas pieņemšanas vai arī ir stingri plāni to ieviest tādā apmērā, ka aptuveni 60% no ES vēstuļu pasta apjoma līdz 2008. gadam ir paredzēts pilnībā atvērt konkurencei. Šajās valstīs, kaut arī tajās nav rezervētās jomas, vispārējo pakalpojumu prasības ir saglabātas un izpildītas. Piemēri Zviedrijā, Somijā un Apvienotajā Karalistē liecina, ka pasta pakalpojumu efektivitāte un uzticamība ir uzlabota un apmierina iedzīvotāju un uzņēmumu vajadzības[11]. Patērētāju viedoklis par pasta pakalpojumu pieejamību katras valsts tirgū ir ļoti atšķirīgs[12].

Vispārējo pakalpojumu prasību (pieejamas cenas, noteikta kvalitāte, pasta tīkla pilnīgs pārklājums) detalizēta nodrošinājuma analīze, kā arī izmaiņas darba vidē, liecina par to, ka operatori un patērētāji jūt pārmaiņas nozarē neatkarīgi no tirgus atvēršanas. Tādi galvenie virzītāji kā pieprasījums, tehnoloģiju attīstība, organizatoriskās izmaiņas un normatīvā bāze ietekmē vispārējo pakalpojumu sniegšanas veidu[13]. Ir parādījusies jauna dinamika ar lielāku profesionalitāti, uzlabotiem pakalpojumiem un lielāku patērētājiem sniegto vērtību.

4. POTENCIĀLĀS IETEKMES UZ VISPĀRĒJIEM PAKALPOJUMIEM PILNĪGA TIRGUS ATVĒRŠANAS SCENĀRIJA GADĪJUMĀ

4.1. Ietekme uz vispārējo pakalpojumu nodrošināšanu

Piekļuve pasta pakalpojumiem

---

7 „Galvenās attīstības tendences pasta nozarē (2004-2006)", *WIK-Consult 2006* (turpmāk tekstā *Wik 2006*).

8 COM(2002) 632, COM(2005) 102, COM(2006) 595.

9 Eiropas Parlamenta rezolūcija par Pasta direktīvas piemērošanu (Direktīva 97/67/EK, kas grozīta ar Direktīvu 2002/39/EK) (2005/2086(INI)), 2006. gada februāris.

10 "Eiropas Pasta manifests: izaugsme, partnerība un inovācija mainīgajā nozarē" Pasta lietotāju grupa (*Postal Users' Group*), 2006.

11 "Pasta tirgus liberalizācijas rezultātu plaša ekonomiskā analīze", Zviedru institūts izaugsmes politikas pētījumiem 2005.

12 *Avots*: Eirobarometra aptauja 2002 (tikai EU15), 2003 (tikai NMS), 2004, 2006 un Grupu diskusijas 2006.

13 "Tehnoloģijas un inovācija pasta sektorā" *A D Little 2004*; "Eiropas ainava 2015. gadā" Bostonas Konsultāciju grupa (*Boston Consulting Group*), 2006 (turpmāk tekstā *BCG 2006*).

Izmaiņas tradicionālajā piekļuves veidā vispārējiem pasta pakalpojumiem jau ir acīmredzamas, kuras atspoguļojas tajā, kā patērētāji tagad saņem pasta pakalpojumus, un nekādas būtiskas izmaiņas pēc pilnīgas tirgus atvēršanas turpmāk nav paredzamas. No pozitīvās puses ir paredzami labāk ievirzīti un augstākas kvalitātes pakalpojumi. No negatīvās puses var būt skarta piekļuve attālajos rajonos, kas varētu nozīmēt atbalsta pasākumu nepieciešamību, ja vispārējo pakalpojumu sniedzēji un citi tirgus dalībnieki nepietiekoši nodrošina alternatīvas.

Pakalpojumu kvalitāte

Pilnīga pārklājuma piegāde un augstas kvalitātes pakalpojumi ir iecelto vispārējo pasta pakalpojumu sniedzēju visnozīmīgākās mārketinga priekšrocības. Pilnīgas konkurences apstākļos nebūtu loģiski no viņu puses samazināt savus standartus. Mazāk pievilcīgiem tirgus segmentiem, ja nav konkurences spiediena, kvalitātes nodrošināšanai var būt nepieciešama nepārtraukta regulatorā kontrole un uzraudzība[14].

Cena un pieejamība

Kopumā pilnīgas tirgus atvēršanas paredzamā ietekme uz vispārējiem pakalpojumiem ir labāka pakalpojumu ievirze pēc faktiskajām vajadzībām un patērētāju un mazo kompāniju vēlēšanās maksāt par šiem pakalpojumiem. Mazākiem patērētājiem un vēl jo vairāk tiem patērētājiem, kuri ļoti mazu sava kopējā budžeta daļu atvēl pasta pakalpojumiem, cenu stabilitāte vienmēr ir būtiska un var ieviest regulatorās garantijas cenu griestu mehānismu veidā, lai kontrolētu notiekošo.

4.2. Ietekme uz vispārējo pakalpojumu finansēšanu

Tirgus spēki aizvien vairāk veicinās efektīvāku vispārējo pakalpojumu sniegšanu un ierobežos atlikušās daļas, kura neveido tiešu ekonomisko interesi, izmaksas. Tomēr vispārējo pakalpojumu nākotni nevar ielikt tikai tirgus spēku rokās. Zināmā mērā komerctiesības būs jānodrošina vispārējo pakalpojumu sniedzējiem (īpaši atbrīvojot vienotu cenu ierobežojumu jauktajiem pasta sūtījumiem), un, ja tas ir pamatots un samērīgs, var būt nepieciešams ārkārtas finansējums. Bez tam, īpaši tirgos ar zemu apjomu uz vienu iedzīvotāju, var īstenot arī regulatoros pasākumus.

4.3. Ietekme uz nodarbinātības aspektiem

Iecelto operatoru pārstrukturēšana ir nepārtraukta tendence un tirgus atvēršana ir tikai viens no tās virzītājiem. Kopumā, atbalstot dinamiskāku atvērto tirgu, var iegūt vairāk potenciāla, kas dos labumu plašākai nozarei, nekā uzturot pašreizējo stāvokli[15]. Ir paredzēts, ka pilnīga tirgus atvēršana, paplašinot pasta tirgu kopējo apjomu un atvieglojot integrāciju un konkurētspēju ar alternatīvajām komunikāciju metodēm un transportu, turpmāk veicinās ilgtspējīgas nodarbinātības saglabāšanu vispārējo pakalpojumu sniedzēju ietvaros, kā arī jaunu darbavietu izveidošanas atvieglošanu citiem operatoriem un jaunienācējiem.

---

14 "Eiropas pasta pakalpojumus reglamentējošā modeļa attīstība" *Wik-Consult 2005* (turpmāk tekstā *Wik 2005*).

15 *BCG 2006*, 19. lpp.

4.4. Ietekme uz teritoriālo un sociālo kohēziju

Tādā apmērā, kādā vispārējie pakalpojumi izpilda sociālu lomu, tie var pieprasīt atbilstošu finansiālo kompensāciju. Attiecīgās atbildes vajadzētu un var atrast valstu līmenī, kur šādas prasības vislabāk var novērtēt un sniegt attiecīgu atbildi finanšu izteiksmē (skat. piemērus Francijā un Norvēģijā)[16].

4.5. Dalībvalstu atšķirību nozīme

Viens no būtiskiem apsveramiem punktiem šajā novērtējumā ir atšķirīgā ietekme uz tirgus atvēršanu katrā dalībvalstī, ņemot vērā situāciju tās valsts pasta tirgū un iecelto vispārējo pakalpojumu sniedzēju atšķirīgās sagatavotības pakāpes. Tiek apgalvots, ka atkarībā no šīm atšķirībām tirgus atvēršana noteiktās dalībvalstīs var kaitēt vispārējo pakalpojumu sniegšanai. PWC veiktajā pētījumā ir pārskatītas visas dalībvalstu atšķirības pilnīga atvērta tirgus scenārija gadījumā un izdarīts secinājums, ka nevienā no dalībvalstīm tirgus atvēršana 2009. gadā neapdraudēs vispārējos pakalpojumus un ka līdz ar to tos nevajadzētu atlikt. Tas apstiprina Komisijas pašas un citus novērtējumus, īpaši *Ecorys* pētījumu, kurā ir sniegta papildus informācija par konkurences attīstības perspektīvām katrā tirgū, divus secīgus *Wik-Consult* pētījumus par Eiropas pasta tirgus attīstību un *Nera* pētījumu par pasta ekonomiku (lai gan pēc formas tie nesniedz ziņas pa valstīm, šie trīs pētījumi ir vērsti tajā pašā virzienā)[17].

Pamatojoties uz katru lietu atsevišķi, noteikti pasākumi ir nepieciešami dalībvalsts līmenī, lai risinātu jebkuru ieceltā operatora nepietiekamas sagatavotības pakāpi. Tam vajadzētu ļaut ieceltajam operatoram pārstrukturēties, nepazeminot vispārējos pakalpojumus. Pilnīgas tirgus atvēršanas galīgā datuma apstiprināšana sniegs stimulus savlaicīgai sagatavošanās pabeigšanai. Jebkuras īpašas problēmas, kuras varētu rasties dažiem vispārējo pakalpojumu sniedzējiem, var mazināt ar papildus garantijām bez nepieciešamības atlikt pilnīgu tirgus atvēršanu 2009. gadā.

4.6. Reformas atlikšanas riski

Neplānojot faktisku tirgus atvēršanu, var tikt apdraudēta ilgtermiņa vispārējo pakalpojumu nodrošināšana[18]. Ir nepieciešamas turpmākas investīcijas, lai izturētu jaunos tirgus pārbaudījumus un turpinātu sniegt vispārējos pasta pakalpojumus, tā kā valstu valdības, saskaroties ar budžeta ierobežojumiem, kļūst mazāk gatavas investēt pasta infrastruktūrā[19]. Novērtējot iespēju investēt nozarē, tirgus dalībniekiem ir nepieciešama regulatorā noteiktība un tirgus atvēršanas apstiprinājums, lai atslēgtu pasta tirgus potenciālu.

Bez tam monopolu aizsardzības turpināšana nesniegs nepieciešamos stimulus ieceltajiem operatoriem nodrošināt kvalitāti un efektivitāti par labu visiem lietotājiem. Bezgalīgā cenu kāpuma iespēja liks lietotājiem pārslēgties uz alternatīvajiem komunikāciju medijiem. Tas arī kavētu pašreizējos investīciju plānus, ierobežotu inovāciju meklējumus un pievienotās vērtības pakalpojumus. Turklāt ilgtermiņā tiktu apdraudētas darbavietas gan pasta nozarē, gan

---

16 *PwC 2006*, 169. lpp.

17 „Pasta pakalpojumu ekonomika", *Nera 2004*; "Konkurences attīstība pasta sektorā", *Ecorys 2005* (turpmāk tekstā *Ecorys 2005*); „Galvenās attīstības tendences Eiropas pasta sektorā", *Wik-Consult 2004* (turpmāk tekstā *Wik 2004*); *Wik 2006*, *PwC 2006*.

18 „Sniedzot izvēli patērētājiem: pilnīgi atvērts pasta pakalpojumu tirgus", *Postcomm 2005.*

19 *Wik 2006*, 159. lpp.

tās blakus nozarēs, kuri ir atkarīgi no dinamiska pasta tirgus. Īsāk sakot, procesa atlikšana dotu tirgum nepareizu signālu.

Ja tirgus atvēršana neturpināsies, būs nepieciešama papildus regulatorā intervence, lai stimulētu un vadītu konkurenci, ne vienmēr nodrošinot augstāku efektivitāti un pievēršanos patērētāja vajadzībām. Tas būtu pretēji idejai par labāku un vairāk ievirzītu regulēšanu, kas ir pieeja, kurai aizvien vairāk piekrīt visā ES[20].

5. PAPILDU UN PAVADPASĀKUMI VISPĀRĒJO PAKALPOJUMU GARANTĒŠANAI PILNĪGA TIRGUS ATVĒRŠANAS GADĪJUMĀ

5.1. Dažāda līmeņa pasākumi: tirgus spēki, ES /dalībvalstu regulēšana

Ir virkne iespēju, kuras radīsies tirgus spēku un ES vai valstu regulēšanas ietekmē, kuri veicinās tirgus atvēršanu, vienlaicīgi garantējot vispārējos pakalpojumus. Sākotnējais solis ir vispārējo pakalpojumu sniedzēju apņemšanās pielāgoties jaunajai situācijai un ļaut vispārējiem pakalpojumiem iegūt no dinamisku darbību rezultātiem (ar reorganizāciju, lielāku orientēšanos uz patērētāju vai darbaspēka pielāgošanos). Otrais solis ir sniegt pasta patērētājiem papildus garantijas attiecībā uz vispārējiem pakalpojumiem ar normatīvās bāzes palīdzību ES un/vai dalībvalsts līmenī. Visbeidzot, ja tas ir nepieciešami un pamatoti, ir jābūt iespējai prasīt finansējumu vispārējiem pakalpojumiem.

Šādā kārtībā šie dažādie pasākumi piedāvā plašu izvēli lēmējpersonām, lai vislabākajā veidā risinātu valstij specifiskos jautājumus. Daudzos pētījumos un lietu izskatīšanā ir apstiprinājies tas, ka šos pasākumus var īstenot, ja ir attiecīga apņemšanās no ieinteresēto personu puses[21].

5.2. Tirgus atbildes: dinamiska efektivitāte

Apjomu palielināšana:

Ņemot vērā liela mēroga uzņēmējdarbības nozīmi vispārējo pakalpojumu sniegšanā, pasta sūtījumu apjomi ir galvenais veicinātājs, lai izlīdzinātu potenciālo tirgus atvēršanas ietekmi. Ir paredzama būtiska izaugsme tajos tirgos, kuros ir zems apjoms uz vienu iedzīvotāju[22], īpaši tajos tirgos, kurus, izskatās, visvairāk ietekmēs tirgus atvēršana[23]. Visbeidzot paplašināta partnerība ar pasta sūtījumu nozari var būtiski uzlabot apstākļus turpmākai apjomu palielināšanai. Stimulējot pasta sūtījumus kā mediju – tai skaitā tiešos pasta sūtījumus kā galveno veicinātāju - , šie faktori tieši un netieši veicinās vispārējo pakalpojumu sniegšanu.

Ieņēmumu diversificēšana:

Nodrošinot dažas komerctiesības, pasta operatoriem ir iespējas tirgū diversificēt savus ieņēmumus un gūt labumu no liela mēroga uzņēmējdarbības. Pamatojoties uz iekšējām šķērssubsīdijām, vispārējo pakalpojumu sniedzēji, ja nepieciešams, var netieši nodrošināt savas iespējas sniegt vispārējos pasta pakalpojumus. Pasta operatoriem ir daudz iespēju veiksmīgi turpināt darbības veidu paplašināšanu pievienotās vērtības ķēdē un izveidot plašāku

---

20 „Labāka reglamentācija izaugsmei un darbavietām Eiropas Savienībā", SEC(2005) 175.

21 *Wik 2004*; *Ecorys 2005*; *Wik 2006*; *BCG 2006*; *PwC 2006*.

22 *Wik 2006*, 202. lpp.

23 *PwC 2006*, 119. lpp.

pakalpojumu piedāvājumu. Daudzi dažāda lieluma un ambīciju mēroga operatori ir jau iesaistījušies pasta bankas darbībās, mazumtirdzniecības darbību attīstīšanā, loģistikā un eksprespasta, reģionālā vai starptautiskā pasta attīstīšanā vai partnerības palielināšanā ar loģistikas nozari[24].

Vispārējo pakalpojumu sniedzēju pārstrukturēšana

Iecelto operatoru darbības pārstrukturēšana ir galvenais adaptācijas elements pilnīga tirgus atvēršanas gadījumā, kas dotu viņiem iespēju izturēt konkurenci, vienlaicīgi saglabājot vispārējo pakalpojumu līmeni un faktiski nodrošināt visus lietotājus ar daudz efektīvākiem pakalpojumiem. Virkne galveno rādītāju liecina par to, ka ir daudz iespēju samazināt izmaksas un atrast pārstrukturēšanas iespējas dažādos termiņos un veidos[25].

Visbeidzot, tā kā procentuāli liela daļa darbaspēka tuvojas pensijas vecumam, vajadzētu rast iespēju pakāpeniski pielāgoties nodarbinātības līmenim, ja kļūst nepieciešams pielāgoties jaunajai tirgus situācijai.

5.3. Tiesību garantijas

Nav viena vienīga risinājuma, lai sagatavotos tirgus atvēršanai. Dažādu proaktīvu pasākumu kombinācija tirgus līmenī un stingra apņēmība realizēt reformu ļaus vispārējo pakalpojumu sniedzējiem izturēt tirgus atvēršanu un iegūt no tās. Bez tam zināmi tiesiskie pasākumi var būt atbilstoši kā vispārējo pakalpojumu papildu garantijas.

Pasākumi vispārējo pakalpojumu nodrošināšanai

Pasta direktīvā (piem., 4. un 22. punktā) ir dalībvalstīm nepārprotami norādīti ietvari vispārējo pakalpojumu nodrošināšanai, tai skaitā skaidras patērētāju aizsardzības prasības. Valsts regulatorās iestādes, kas ir izveidotas ar Pasta direktīvu, ir vislabāk piemērotas vispārējo pakalpojumu uzraudzībai un attiecīgu pasākumu veikšanai to apdraudējuma gadījumā. Tām ir iespēja noteikt visefektīvāko un atbilstošāko mehānismu, lai garantētu universālo pakalpojumu pieejamību, vienlaicīgi ņemot vērā objektivitātes, pārskatāmības, nediskriminācijas, proporcionalitātes principus un pēc iespējas mazāku tirgus izkropļošanu.

Pieeja universālo pakalpojumu sniedzēju infrastruktūrai

Kamēr pieeju universālo pakalpojumu sniedzēju infrastruktūrai vidē, kurā darbojas daudzi operatori, var garantēt līgumi starp operatoriem, kā par to liecina zviedru piemērs, attiecībā uz šo arī valsts regulatorās iestādes var uzņemties uzraudzības funkciju.

Atbilstoši lejupejošie pieejas noteikumi (nodrošinot konkurentiem pieeju ieceltā operatora piegādes tīklam) var veicināt lauku maršrutu vai paaugstinātu izmaksu rajonu finansējumu [26]. Šo jautājumu vislabāk var risināt valsts līmenī, lai nodrošinātu elastīgumu un ņemtu vērā apstākļus valstī.

Komerciālais elastīgums uzņēmumu pasta sūtījumiem

---

[24] *Wik 2004*; *BCG 2006*; *PwC 2006*

[25] *PwC 2006*, 177. lpp.; *BCG 2006*, 52. lpp.

[26] *PwC 2006*, 129. lpp.; *Wik 2005*, 94. lpp.

Atceļot vienoto cenu ierobežojumus uzņēmumu pasta sūtījumiem un pieļaujot zināmu atbilstošu cenu elastīgumu vispārējo pakalpojumu sniedzējiem, tiem būtiski palīdzēs piemēroties tirgus atvēršanai[27].

Regulatoru un konkurences iestāžu vienotā loma

Pastāv risks, ka konkurence neveidosies, kā paredzēts, un ka ieguvumi no iepriekšējās sadaļās apskatītās konkurences netiks panākti. Sākuma posmā konkurence ir trausla un būs nepieciešama atbilstoša uzraudzība no regulatoru un konkurences iestāžu puses[28].

Licencēšanas noteikumu izmantošana ārkārtējos apstākļos

Ja tie ir atbilstoši un proporcionāli, var turpināt licencēšanas noteikumu piemērošanu, ļaujot īstenot īpašās, jaunajiem operatoriem izvirzītās prasības attiecībā uz kvalitāti, pieejamību un attiecīgo pakalpojumu sniegšanu tā, lai garantētu vispārējos pakalpojumus.

Cenu griestu mehānismi

Valsts regulators (pamatojoties uz attiecīgajiem cenu griestu mehānismiem) ir kompetents kontrolēt jebkuras eventuālas cenu paaugstināšanas apjomu un gaitu un saglabāt saprātīgu un pamatotu cenu līmeni.

5.4. Garantijas saistībā ar vispārējo pakalpojumu finansēšanu

Pat tad, kad dalībvalstis ir īstenojušas nepieciešamos pasākumus, lai atvieglotu tiesību un tirgus vides adaptāciju lielākas konkurences apstākļiem[29], nevar izslēgt to, ka dažās dalībvalstīs vēl aizvien var būt nepieciešama vispārējo pakalpojumu jebkādu atlikušo pamatoto neto izmaksu finansēšana. Virkne alternatīvu rezervētajai jomai ir pieejama, lai nodrošinātu kompensāciju (valsts atbalsts, nozares maksājumi vai kompensācijas fonds) vai atrastu alternatīvos pakalpojumu sniegšanas veidus (valsts pasūtījuma konkursi, vispārējo pakalpojumu saistību uzlikšana citiem operatoriem). Šie, pēc iespējas papildu, mehānismi var tikt īstenoti valsts līmenī tādā apmērā, kādā tie ir nepieciešami un attiecīgi pamatoti. Paredzētais proporcionalitātes tests veicinātu lielāku disciplīnu, nekā rezerves joma.

6. NOBEIGUMS

Vispārējos pakalpojumus var garantēt, pilnīgi atverot tirgu 2009. gadā

Kopumā izskatās, ka ES likumdevēja pirms 15 gadiem izraudzītā pieeja, t.i., pasta iekšējā tirgus pilnīga izveide kopā ar kvalitatīviem vispārējiem pasta pakalpojumiem, ir ilgtspējīga un to var īstenot līdz 2009. gadam visās dalībvalstīs. Savukārt pastāv nopietni riski aizkavēt procesu, tā kā tirgus attīstās ātri un tajā ir nepieciešams turpināt reformu. Vispārējo pasta pakalpojumu, patērētāju, tai skaitā patērētāju, un nodarbinātības līmeņu vajadzības vislabāk tiktu apmierinātas, ja šo attīstību pavadītu atbilstoša regulatorā uzraudzība, dodot iespēju spēlētājiem labāk mijiedarboties konkurencei atvērtā tirgū.

---

27 *Wik 2005*, 138. lpp.; *PwC 2006*, 115. lpp.

28 „Konkurētspējīgas ieejas Zviedrijas pasta tirgū ietekme" *Cohen R et al 2006*; *Wik 2005*; *Ecorys 2005*; *Wik 2006*, A2 pielikums.

29 Sk. jo īpaši Komisijas priekšlikumu par PVN piedāvājumu (COM (2003) 234, kas grozīts ar COM (2004) 468), kurš aizvien vēl ir izskatīšanā Padomē.

Attiecībā uz Eiropas pasta tiesiskajiem ietvariem jauno tirgus attīstības tendenču ignorēšana var izraisīt spiedienu uz vispārējo pakalpojumu ilgtspēju ilgtermiņā, nenodrošinot vajadzīgos stimulus tirgus spēkiem.

Drošības pasākumi un alternatīvās finansēšanas mehānismi ir pieņemti

Nepieciešamības gadījumam, virkne atbalsta pasākumu ir jau pieņemta vai varētu būt pieejama, kas nodrošina vispārējiem pakalpojumiem atbilstošu atbalstu tirgus attīstības laikā un līdz ar to nodrošinot to, ka ES iedzīvotāju vajadzības tiek apmierinātas, sniedzot efektīvus un drošus pasta pakalpojumus. Ar šādiem pasākumiem var palīdzēt arī specifiskajos tirgos, kur universālo pakalpojumu sniedzēja sagatavotības līmenis vēl būtu nepietiekams.

Alternatīvie finansēšanas mehānismi ir noteikti, lai kompensētu, ja tas ir nepieciešami un samērīgi, vispārējo pakalpojumu sniegšanu. ES pasta sistēmas ietvaros subsidiaritāte dos iespēju īstenot visatbilstošāko dažādu pasākumu kombināciju, lai garantētu vispārējos pakalpojumus.

Nākamie soļi

Pilnīga tirgus atvēršana ir tikai mērķa, kas ir efektīvs, konkurētspējīgs tirgus, sasniegšanas sākums, kas nodrošinās vispārējo pasta pakalpojumu ilgtspēju ilgtermiņā. Ir paredzēts tirgus pārejas periods, kurā tirgus spēki piemērosies jaunajai situācijai. Pēc pasta tirgus stabilizācijas atbalsta regulatorie pasākumi varētu vairs nebūt vajadzīgi un/vai varētu būt nepieciešami jauni pasākumi. Šī pārejas posma laikā tirgus operatoriem būs jāpiemērojas un regulatoriem būs uzmanīgi jāuzrauga attīstības tendences, lai pārliecinātos, ka ES pilsoņi un uzņēmumi var pilnīgi gūt labumu no augsta līmeņa vispārējiem pakalpojumiem un visu pasta tirgus spēlētāju paaugstinātas pievēršanās patērētāju vajadzībām.